

Ontwikkelingsperspectief vaststellen op basis van vaardigheidsscores

Sommige leerlingen volgen voor één of meer vakken een eigen programma. Dan is het goed om een ontwikkelingsperspectief op te stellen. Als u bij deze leerlingen ambitieuze (maar haalbare) doelen formuleert, dan krijgen ook zij de kans op een optimale ontwikkeling. In deze flyer leggen wij u graag uit hoe dat werkt met behulp van het Cito Volgsysteem primair onderwijs.

Wat is het ontwikkelingsperspectief?

Het ontwikkelingsperspectief bestaat uit een leerrendementsverwachting en een uitstroombestemming. Een leerrendementsverwachting wordt per vak opgesteld. U kijkt per vak welke score de leerling naar verwachting aan het einde van het basisonderwijs zal hebben. Een uitstroombestemming stelt u vast door het combineren van de leerrendementsverwachting van alle leergebieden samen.

Toezichtskader van de inspectie van het onderwijs

In het speciaal basisonderwijs (SBO) dient voor alle leerlingen een ontwikkelingsperspectief te worden opgesteld. De inspectie van het onderwijs verwacht ook van basisscholen dat zij een ontwikkelingsperspectief bepalen voor die leerlingen die het eindniveau van het basisonderwijs niet zullen bereiken. De inspectie schrijft over de doelgroep van het ontwikkelingsperspectief binnen het basisonderwijs het volgende¹:

*“(...) Daarom verwacht zij dat voor leerlingen die **door de school** voor één of meer vakken op een eigen leerlijn zijn gezet, een ontwikkelingsperspectief is opgesteld, zodanig dat de ontwikkeling van deze leerlingen kan worden beoordeeld (...). Zelfs als de school deze leerlingen laat meedoen aan de reguliere eindtoets en/of de reguliere tussentijdse toetsen, omdat zij bijvoorbeeld een individuele leerlijn hebben voor slechts één vak (...), dan nog verwacht de inspectie dat scholen kunnen laten zien dat deze leerlingen individueel voldoende voortgang boeken.*

Leerrendementsverwachting op basis van vaardigheidsscores

De beste voorspeller van leerrendementsverwachtingen zijn eerder behaalde toetsresultaten.

Toetsresultaten worden beïnvloed door:

- Leerlingkenmerken, zoals intelligentie en aanwezigheid van stoornissen
- Omgevingskenmerken, zoals opleidingsniveau van de ouders, thuis wel of niet veel voorlezen en de taal die thuis wordt gesproken
- Schoolkenmerken, zoals hoeveelheid individuele tijd per leerling, rustig of juist drukker klaslokaal

Deze factoren zijn los van elkaar moeilijk meetbaar en dus ook lastig in een model te vatten.

Door naar de toetsresultaten te kijken, worden echter al deze factoren indirect meegewogen.

In onderstaand stappenplan leest u hoe u de toetsresultaten inzet bij het opstellen van een leerrendementsverwachting voor een leergebied.

¹ E-zine van de inspectie van het onderwijs van 13-12-2010

Stappenplan opstellen leerrendemenstverwachting op basis van toetsresultaten

- 1 Bestudeer de groei in vaardigheidsscores van een leerling tussen tenminste drie toetsmomenten, uitgaand van twee afnames per jaar.
Door de vaardigheidsscores om te zetten naar functioneringsniveaus krijgt u een globale indicatie van de groei die een leerling tussen twee toetsmomenten doormaakt.
  - Neemt het functioneringsniveau tussen twee opeenvolgende toetsmomenten minder dan een half jaar toe? Dan maakt de leerling een vertraagde ontwikkeling door.
  - Is de toename in functioneringsniveau tussen de toetsmomenten steeds verschillend? Dan ontwikkelt de leerling zich grillig.
  - Heeft de leerling een achterstand, maar neemt het functioneringsniveau tussen twee momenten wel met ongeveer een half jaar toe? Dan heeft de leerling weliswaar een beneden gemiddeld vaardigheidsniveau, maar maakt hij een gemiddelde groei door.
- 2 Inventariseer factoren die een positieve of negatieve invloed op de groeisnelheid hebben bij de leerling.
Kijk hierbij zowel naar leerlingkenmerken, als naar omgevingskenmerken en schoolkenmerken. Bij het inventariseren van beïnvloeders van de groeisnelheid is het belangrijk onderscheid te maken tussen factoren die stabiel zijn en factoren die beïnvloedbaar zijn. Bij stabiele factoren, zoals intelligentie, thuistaal en opleidingsniveau van de ouders, kunt u er vanuit gaan dat de leerling zich ontwikkelt conform de groei zoals bij stap 1 is geconstateerd. Indien factoren veranderd zijn of gaan veranderen, zoals het ontstaan van een stoornis, of veranderingen in de thuissituatie, kan de groeisnelheid van de leerling afwijken van de groei die de leerling de afgelopen toetsmomenten heeft doorgemaakt. Als een leerling met ADHD bijvoorbeeld na jaren passende medicatie heeft gevonden, kan de groei groter worden dan in de voorgaande jaren. Maar als de leerling sinds kort een onrustige thuissituatie heeft, kan dit zijn ontwikkeling beperken.

Voorbeeld Josja

Stap 1

Josja heeft de volgende scores behaald:

Midden groep 3: functioneringsniveau beneden M3

Eind groep 3: functioneringsniveau M3

Midden groep 4: functioneringsniveau E3

Eind groep 4: functioneringsniveau E3/M4

→ Tussen eind groep 3 en midden groep 4 heeft Josja een half jaar groei doorgemaakt.

→ Tussen midden groep 4 en eind groep 4 heeft Josja minder dan een half jaar groei doorgemaakt.

Stap 2

Op basis van leerlingkenmerken, omgevingskenmerken en schoolkenmerken is er geen verklaring voor deze verandering in groeisnelheid. Josja heeft een iets beneden gemiddelde intelligentie en er is sprake van ADHD.

Stap 3

De verwachting is dat Josja per jaar ongeveer driekwart jaar groei zal doormaken. Voor de leerrendementsverwachting betekent dit de volgende inschatting:

→ Midden groep 5 wordt het functioneringsniveau M4 verwacht

→ Eind groep 6 wordt het functioneringsniveau M5/E5 verwacht

→ Eind groep 8 wordt het functioneringsniveau E6/M7 verwacht

3 Bepaal het verwachte functioneringsniveau van de leerling na een half jaar, na twee jaar en aan het einde van het basisonderwijs.

Maak op basis van de uitkomsten van stap 1 en 2 een inschatting van de groeisnelheid. Hierbij zijn grofweg de volgende situaties te onderscheiden:

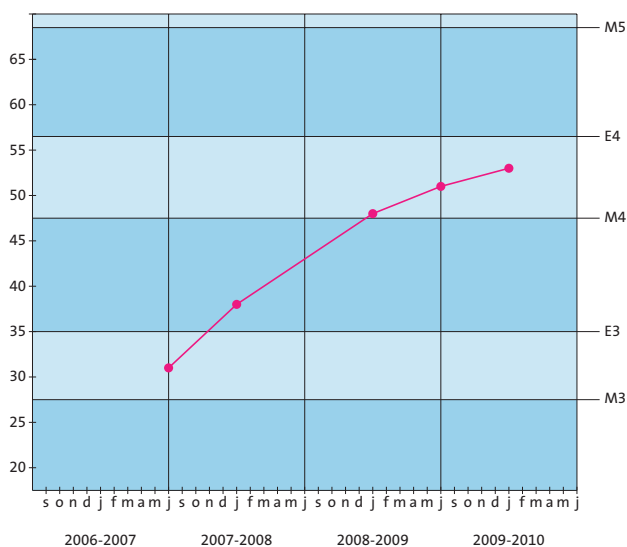
- De groei van de leerling tussen twee toetsmomenten is steeds ongeveer even sterk, eventuele beïnvloeders van de groei zijn stabiel → U gaat uit van de groei die de leerling eerder doormaakte.
- De groei van de leerling tussen twee toetsmomenten is steeds ongeveer even sterk, eventuele beïnvloeders van de groei zijn instabiel → Bij toename van positieve invloeden of afname van negatieve invloeden stelt u de groei naar boven bij. Bij afname van positieve invloeden of toename van negatieve invloeden stelt u de groei naar beneden bij.
- De groei van de leerling tussen twee toetsmomenten verschilt voor de diverse toetsmomenten.
→ Indien u dit niet kunt verklaren op basis van verandering van beïnvloeders van de groeisnelheid, dan gaat u uit van de gemiddelde groei tussen het eerste en het laatste toetsmoment.
→ Indien in dit kunt verklaren op basis van een verandering in de situatie van de leerling, dan stelt u eerst vast welke situatie in de toekomst van toepassing zal zijn en kiest u de bijpassende groeisnelheid.

Figuur 1 Voorbeeld van een alternatief leerlingrapport

Alternatief leerlingrapport

Leerling: Luna van der Veer

Toets: Rekenen-Wiskunde 2010

Afnamedatum	Leeftijd jr-mnd	Taak	Toetsscore/ Schaalscore	Functionerings- niveau
26-06-2007	7-08	Toets E3	33 / 31	M3/E3
13-01-2008	8-03	Toets M4	28 / 38	E3/M4
18-01-2009	9-03	Toets M4	37 / 48	M4
11-06-2009	9-08	Toets E4	32 / 51	M4/E4
21-01-2010	10-03	Toets M5	24 / 53	M4/E4

Alternatief leerlingrapport

Het alternatief leerlingrapport is een goede basis om het ontwikkelingsperspectief mee vast te stellen en om een leerling te volgen op basis van dat ontwikkelingsperspectief. In figuur 1 staat een voorbeeld van een alternatief leerlingrapport:

- De horizontale lijnen geven de functioneringsniveaus weer. Dit staat gelijk aan de gemiddelde vaardigheidsscore van leerlingen in het basisonderwijs op een bepaald moment.

- In de figuur is zichtbaar dat de afstanden tussen twee lijnen steeds verschillen. Dit laat zien dat de vaardigheid ook bij gemiddelde leerlingen zich niet in een rechte lijn naar boven ontwikkelt.
- Naast functioneringsniveaus zijn ook de vaardigheidsscores weergegeven. Dit maakt het mogelijk om de verwachting om te zetten naar vaardigheidsscores.
  - U ziet in één oogopslag of de leerling groei doormaakt. U ziet bijvoorbeeld dat Luna zich tussen januari 2009 en januari 2010 langzamer heeft ontwikkeld dan in het jaar ervoor.
  - U ziet de toetsresultaten van de toetsafnames tot nu toe. U kunt zelf de verwachte groei in het figuur intekenen.

Let op!

Het opstellen van een leerrendementsverwachting is afhankelijk van veel factoren. Daarom betreft het altijd een indicatie. Het is daarom verstandig om de uitkomsten niet als strakke punten, maar als een bandbreedte te zien. Indien u het perspectief van Josja om wilt zetten naar een vaardigheidsscore, formuleert u dus niet één getal behorend bij functioneringsniveau E6/M7, maar is het aan te bevelen een bandbreedte vast te stellen, bijvoorbeeld van de vaardigheidsscore behorend bij E6 tot de vaardigheidsscore behorend bij E7.

Enkele misverstanden bij het opstellen van een ontwikkelingsperspectief

In de praktijk komt Cito enkele misverstanden tegen bij het vaststellen van een ontwikkelingsperspectief. Wij delen deze graag met u. De misverstanden maken duidelijk dat bij het vaststellen van een ontwikkelingsperspectief zowel naar het huidige niveau, als naar de groei in de afgelopen jaren, als naar de groei van de gemiddelde leerling gekeken moet worden.

Alleen kijken naar het huidige niveau: in sommige modellen voor het vaststellen van ontwikkelingsperspectief wordt alleen het huidige niveau als uitgangspunt genomen bij het bepalen van het ontwikkelingsperspectief. De groei in de afgelopen jaren wordt in de voorspelling niet meegenomen. Heeft de leerling nu een score op B-niveau? Dan gaat men er bij het bepalen van het ontwikkelingsperspectief soms vanuit dat de leerling een score op dit niveau zal behouden. Hierbij wordt dus niet gekeken naar groei. Een leerling die eerder op A-niveau scoorde en nu op niveau B scoort, zal immers een ander perspectief hebben dan een leerling die voorheen op C-niveau scoorde en nu een score op B-niveau behaalt.

De vaardigheidsgroei in een rechte lijn doortrekken: om te bepalen wat de vaardigheidsscore van een leerling aan het einde van het primair onderwijs (PO) is, wordt soms uitgegaan van een lineaire groei in vaardigheidsscore. Is de leerling de afgelopen twee jaar gemiddeld acht punten op de vaardigheidsschaal gegroeid? Dan gaan sommige modellen er vanuit dat de leerling ook de jaren tot aan het einde van het PO acht punten per jaar zal groeien. Dit is geen reële verwachting aangezien de groei van de gemiddelde leerling niet lineair verloopt. Bij veel leergebieden maakt de leerling in de lagere groepen een forse groei door. Deze groei neemt weer enigszins af in de bovenbouw wanneer inzicht een grotere rol gaat spelen. Dit is zichtbaar in de groeicurves op de leerlingrapporten van de LVS-toetsen. Modellen die uitgaan van een lineaire groei kunnen leiden tot een te ambitieus ontwikkelingsperspectief.

Effecten van beïnvloeders 'vergeten': in de meeste modellen wordt geen rekening gehouden met aanwezige factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van een leerling. Zo wordt bijvoorbeeld voorbij gegaan aan het gegeven dat een leerling misschien na een lastige opstartperiode, nu zijn draai op school heeft gevonden. Het negeren van eventuele beïnvloeders kan tot onderschatting of soms ook tot overschatting leiden.